

Джерела та література:

1. Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. Закон України № 2011-XII від 20. 12. 1991 року // Відомості Верховної Ради України від 14.04.1992. № 15. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/la>
2. Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії. Закон України № 2017-III від 05.10.2000 р. // Відомості Верховної Ради України, 2000, № 48. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2017-14#Text>
3. Прожитковий мінімум в Україні 2023. // Сайт Мінфіну. <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/>
4. Резворович К. Р. Державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії, як об'єкт адміністративно-правового регулювання// Юридична наука. 2019. № 11 (102). Том 2. С. 53-60.
5. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту Закон України № 3551-XII від 22.10.1993 // Відомості Верховної Ради України від 09.11.2023.
6. Денєга О. П. Держава як суб'єкт права соціального забезпечення в країнах ЄС. // *Юридична наука*. 2019. № 11 (101). Т. 2. С. 12-21.

Getmanets O. State guarantees of financial and legal protection of military personnel. *General social and legal guarantees of financial and legal protection of military personnel, as a direction of the state's financial activity, have been studied. The right of military personnel to receive special social benefits is substantiated, taking into account the legality, targeting, and sufficiency of public financial resources available to the state.*

Keywords: *social guarantees; legal guarantees; social rights of military personnel; financial protection; budget funds.*

ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СПРАВАХ ПРО ЕКСТРАДИЦІЮ**П. В. Гламазда**

У статті досліджено міжнародні договори з питань екстрадиції учасницею яких є Україна, а також статті 2 та 3 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод в контексті здійснення екстрадиційного провадження. Проаналізовано практику Європейського суду з прав людини щодо здійснення екстрадиції в контексті невід'ємних прав потенційних засуджених на життя, на справедливий суд та заборони на катування.

Ключові слова: *Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав та основоположних свобод, екстрадиція, права людини.*

Останнім часом у засобах масової інформації досить часто з'являється інформація про запити зі сторони України до інших держав на видачу осіб, що вчинили кримінальне правопорушення і зараз перебувають за межами України. Особливо це стосується резонансних справ, таких як корупційні правопорушення та воєнні злочини. На сьогоднішній день інститут екстрадиції є надзвичайно затребуваним для виконання завдань кримінального провадження, зокрема забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини [2, с. 423]

Серед безлічі запропонованих вченими визначень поняття «екстрадиція», найбільш повною видається дефініція запропонована О. Виноградовою. Екстрадиція - це процес, який ґрунтується на міжнародних договорах, загально-визнаних принципах міжнародного права, нормах внутрішнього законодавства і пов'язаний з наданням державами правової допомоги, що полягає у передачі підозрюваного, обвинуваченого або засудженого державою, на території якої він перебуває, державі, на території якої він вчинив злочин, або громадянином

якої він є, або державі, що потерпіла від злочину, для притягнення його до кримінальної відповідальності або виконання винесеного вироку суду [1, 82].

Відповідно до ч. 5 ст. 575 КПК України, запит про видачу особи в Україну здійснюється на підставі міжнародних договорів учасницею яких є Україна [3]. Це може бути як двосторонній договір, так і багатостороння конвенція. Тут в Україні є широкий спектр міжнародної нормативно-правової бази, що надає можливості для здійснення екстрадиції, а саме: Європейська конвенція про видачу правопорушників, Конвенція СНД про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах і низка двосторонніх угод України з іншими країнами (Азербайджан, Грузія, Естонія, Литва, Польща та інші) про видачу осіб та правову допомогу, які містять положення про видачу [4].

За останні роки наша держава значно посилала міжнародно-правову базу з питань екстрадиції. Зокрема, 18 жовтня 2022 року Україна приєдналась до Конвенції про екстрадицію, укладеної в м. Монтевідео (Республіка Уругвай) ще у далекому 1933 році [5]. Дана обставина дозволить нашим правоохоронним органам активно співпрацювати зі своїми партнерами в країнах Північної і Південної Америки, зокрема і в США. Але враховуючи положення конвенції слід зазначити, що жоден запит про екстрадицію не може ґрунтуватися на положеннях цієї Конвенції, якщо правопорушення, про яке йдеться, було вчинено до здачі на зберігання ратифікаційної грамоти. Тобто повернути осіб, які вчинили правопорушення до 04 лютого 2023 року і наразі перебувають наприклад під юрисдикцією США, буде вкрай складно.

Також слід зазначити, що ставши членом Ради Європи, Україна 16 січня 1998 року ратифікувала Європейську конвенцію про видачу правопорушників від 13 грудня 1957 року [6]. Разом з положеннями цієї Конвенції, кожна держава-учасниця повинна неухильно дотримуватися також і основоположних приписів Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка не тільки проголосила основоположні права людини, а й створила особливий механізм їхнього захисту. Для цієї мети було створено Європейську комісію з прав людини та Європейський суд з прав людини.

Як зазначає О. Б. Бунчук, створення ЄСПЛ, як унікальної міжнародної судової інституції, стало подією, аналогів якої у світі ще не існувало. Його призначення полягало і полягає у забезпеченні ефективного судового захисту прав та свобод людини, порушення яких допускала та не виправила вчасно держава, яка є учасником Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [7, с. 336].

Що ж стосується практики Європейського суду з прав людини то слід зазначити, що Страсбурзький суд неодноразово мав нагоду розглядати питання екстрадиції в контексті невід'ємних прав потенційних засуджених на життя, на справедливий суд та заборони на катування [8]. Стаття 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод забороняє екстрадицію і видворення до іншої держави, якщо є серйозні і доведені підстави вважати, що зацікавлена особа опиниться там під реальною загрозою смертної кари («Al Nashiri проти Польщі», «F.G. проти Швеції»).

Тому, коли йдеться про екстрадицію, Страсбурзький суд першочергово аналізує застосовність та наявність порушень статті 2 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка захищає право на життя та статті 3, яка забороняє катування, жорстоке та таке, що принижує людську гідність, поводження чи покарання. Це означає, що Конвенція також заборонає висилати осіб за запитами про екстрадицію у країни, де на них чекає довільне ув'язнення без *de facto* або *de jure* можливості звільнення або катування чи жорстоке поводження. Жорстоке поводження, що суперечить статті 3, в державі, що звертається із запитом, відповідно до практики Страсбурзького суду, може приймати різні форми, в тому числі погані умови і жорстоке поводження під час тримання вартою («Алланазаров проти Росії») або умови ув'язнення, які не відповідають вразливості відповідної особи («Aswat проти Сполученого Королівства» стосовно екстрадиції психічно хворої особи) [9, с. 24].

В контексті справ проти України («Авраїмов проти України») та «Івашенко проти України») Європейський суд з прав людини неодноразово наголошував на тому, що умови тримання в слідчих ізоляторах та ізоляторах тимчасового тримання України вважаються таким, що принижують гідність людини та супроводжуються жорстоким поводженням, і відповідно є порушенням ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У зв'язку з чим більшість національних судів держав-членів Європейського Союзу часто відмовляють Україні в екстрадиції саме через людські умови тримання в ізоляторах [4].

Щодо статей 5, 6, 8 та 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, вони доволі часто фігурують у справах про екстрадицію. Втім, суд майже завжди зазначає, що оскільки права, передбачені цими статтями, не мають такого ж абсолютного характеру як права передбачені в статтях 2 та 3, їх порушення рідко може стати перешкодою для екстрадиції, а суспільні інтереси у таких випадках мають вищий пріоритет.

Джерела та література:

1. Виноградова О. Видача (екстрадиція) осіб, які вчинили злочини. *Адвокат*. 1999. № 1. 152 с
2. Фрідман-Козаченко М. М., Бичок Т. П. Актуальні питання здійснення екстрадиції в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 420–423.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
4. Вішевник Н., Касьяр В. Проблеми екстрадиції у справах про корупційні правопорушення. *Юридична газета online*. № 13–16 (771–774). URL: <https://yur-gazeta.com/publications/sferi-praktiki/antikorupciyna-praktika/problemi-ekstradiციi-u-spravah-pro-korupciyni-pravoporushennya.html>
5. Конвенція про екстрадицію від 26.12.1933 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/840_001-33#Text
6. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13.12.1957 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033#Text
7. Бунчук О. Б. Теоретичні та правові засади юрисдикції Європейського суду з прав людини. *Наукові перспективи*. 2022. № 5(23). С. 332–346.
8. Екстрадиція. Практика ЄСПЛ. *Подільський юридичний центр*. URL: <https://www.plc.vn.ua/single-post>
9. Посібник з прецедентного права Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Posybnik%20ESPL_Immigratsiya%2024022020.pdf

Hlamazda P. Case law of the European Court of Human Rights in extradition cases. *The article examines international extradition treaties to which Ukraine is a party, as well as Articles 2 and 3 of the Convention for the protection of the human rights and Fundamental Freedom in the context of extradition proceedings. The practice of the European Court of Human Rights regarding the implementation of extradition in the context of the inherent rights of potential convicts to life, to a fair trial and the prohibition of torture is analyzed.*

Keywords: *European Court of Human Rights, Convention for the protection of the human rights and Fundamental Freedom, extradition, human rights.*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВІДСТУПУ ДЕРЖАВ ВІД ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

А. М. Гороть

З початком пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України питання обмеження прав людини набуло величезної актуальності. Права людини будучи міжнародними стандарти права людини в силу своєї невідчужуваність, їх природного характеру в окремих випадках можуть зазнавати певних обмежень і в низці міжнародних актів прописані правила згідно з якими держави можуть ввести певні обмеження прав людини не дивлячись на їх універсальність та невідчужуваність.

Ключові слова: *обмеження прав людини, дерогація, військовий стан, право на свободу пересування, норми міжнародного права.*